

บทที่ 1 ย้อนอดีตจีน

ในช่วง 100 ปีที่ผ่านมา จากความเสื่อมโทรมภายในและจากแรงกดดันจากต่างชาติ ทำให้จีนมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ที่สำคัญคือการ เมืองในระบอบสาธารณรัฐเข้ามาแทนที่การเมืองในระบอบราชาธิปไตยที่มีติดต่อกันมากกว่า 2,000 ปี ผลทำให้อำนาจรัฐบาลกลางเสื่อมลง เมื่ออำนาจกลางเสื่อมลง บรรดาขุนศึกตามเมืองต่าง ๆ ได้ตั้งตนเป็นใหญ่โดยที่กองกำลังของรัฐบาลไม่สามารถจะปราบปรามลงได้ ในขณะที่เดียวกันต่างชาติเริ่มมีอิทธิพลมากขึ้น จนลัทธิของรัฐบาลจีน เป็นเหมือนอาณานิคมหนึ่งของต่างชาติ นอกจากนี้ สภาพความเป็นอยู่ของชาวไร่ชาวนาทรุดโทรม เนื่องจากภัยธรรมชาติ การปล้นสะดมจากพวกมิชชันนารี และการคอร์รัปชันของบรรดาข้าราชการซึ่งมีอยู่โดยทั่วไป จีน เริ่มฟื้นฟูขึ้น เมื่อพรรคก๊กมินตั๋งได้เข้าบริหารประเทศ (ค.ศ. 1927-1949) สามารถจัดอิทธิพลของต่างชาติได้ส่วนใหญ่ และยังสามารถผนึกจีนส่วนหนึ่งให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวได้ รัฐบาลกลางเริ่มมีอำนาจแท้จริงในปี ค.ศ. 1949 เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์เข้าปกครองประเทศ และยังสามารถผลักดันให้มีการพัฒนาทางด้าน เศรษฐกิจจนสามารถแก้ไขความอดอยากของประชาชนได้ แต่ต่อมาพรรคคอมมิวนิสต์เองก็ตกต่ำลง เนื่องจากการแตกแยกภายในพรรค

ถ้ามองโดยผิวเผินแล้วอาจกล่าวได้ว่าจีนในปัจจุบันนี้ เปลี่ยนไปจากจีนในอดีตมาก แต่ถ้าเราจะศึกษาจีนโดยมองข้ามอดีตเลยย่อม เป็นไปไม่ได้ เพราะในปัจจุบันนี้แนวความคิด และทัศนคติแบบ เก๋ายังคงมีอิทธิพลต่อชาวจีนอยู่ นอกจากนี้อดีตนั้นยังคงอยู่ในความทรงจำของชาวจีนอย่างชัดเจน ดังเช่น ถ้าต้องการจะเข้าใจว่าทำไม เม่าและพรรคพวกจึงต่อต้านบรรดานักปราชญ์อย่างมากในช่วงปี ค.ศ. 1966-1976 การรู้แต่เพียงถึงบทบาทและสถานะของบรรดานักปราชญ์ในปี ค.ศ. 1966 หรือในปี ค.ศ. 1976 อย่างเดียวคงไม่เพียงพอ เราควรจะต้องรู้ถึงบทบาทของนักปราชญ์เหล่านี้ในช่วงของการปกครองในระบอบราชาธิปไตยด้วย ซึ่งเม่าเองก็เข้าใจถึงประเด็นนี้ และได้อาศัยสิ่งนี้เป็นหนทางในการจัดการกับบรรดานักปราชญ์

HI 462

1

HI 462

1

ด้วย ซึ่งเม่าเองก็เข้าใจถึงประเด็นนี้ และได้อาศัยสิ่งนี้เป็นหนทางในการจัดการกับบรรดา

นักปราชญ์

กำเนิดจีน

อารยธรรมจีนมีต้นกำเนิดอยู่ในบริเวณที่เรียกว่าแม่น้ำเหลืองซึ่งอยู่ทางภาคเหนือของประเทศ ประวัติศาสตร์จีนโบราณกล่าวถึงเรื่องราวของประเทศย้อนไปถึง 2,700 ปีก่อนคริสต์ศักราช แต่ตามหลักฐานที่นักโบราณคดีพิสูจน์ได้นั้นอยู่ในช่วงปี ค.ศ. 1300 - 1200 ก่อนคริสต์ศักราช ในขณะนั้นดินแดนสำคัญ ๆ ทางภาคเหนือของจีนอยู่ภายใต้การปกครองของราชวงศ์ซาง แม้ตัวอักษรของชาวจีนสมัยนั้นมีลักษณะเหมือนกับตัวอักษรของชาวจีนในคริสต์ศตวรรษที่ 20¹ แต่วัฒนธรรมอื่น ๆ แตกต่างกันกับจีนสมัยใหม่มาก

มาในประมาณปี 1040 ก่อนคริสต์ศักราช ราชวงศ์ซางถูกราชวงศ์โจวซึ่งอยู่ทางชายแดนตะวันตกของอาณาจักรซางโค่นล้มลง ทั้งคู่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน ราชวงศ์โจวปกครองอาณาจักรจีนต่อมาอีกหลายชั่วคน² แต่ในที่สุดอ่อนแอลง หลังจากปี 770 ก่อนคริสต์ศักราชนครรัฐต่าง ๆ เริ่มมีอำนาจมากขึ้นโดยมีดินแดนต่าง ๆ เป็นบริวาร แม้ว่านครรัฐเหล่านี้จะยังขึ้นตรงต่อราชวงศ์โจว แต่ตามความเป็นจริงแล้วอำนาจของกษัตริย์ในราชวงศ์โจวยังคงเหลืออยู่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น³ สำหรับในด้านวัฒนธรรมนั้นแม้ว่าราชวงศ์โจวจะเริ่มอ่อนแอลง แต่วัฒนธรรมของราชวงศ์นี้ได้แพร่หลายไปยังบริเวณต่าง ๆ ตามชายฝั่งรวมทั้งบริเวณรอบ ๆ แม่น้ำแยงซี ซึ่งบริเวณเหล่านี้มิได้เป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรโจว แต่ต่อมาก็ได้เข้าร่วมในการต่อสู้ทางด้านการเมืองด้วยเช่นกัน

ช่วงศตวรรษที่ 6-3 ก่อนคริสต์ศักราชเป็นช่วงที่มีสงครามระหว่างรัฐ ในช่วงนี้ได้มีนักคิด-นักปรัชญามากมาย บรรดานักคิด-นักปรัชญาเหล่านี้ได้เสนอแนวความคิดต่าง ๆ แต่ที่

¹Edwin O. Reischauer and John K. Fairbank, East Asia, The Great Tradition. (Boston, 1960) pp. 39-40. ผู้สนใจในเรื่องภาษาจีนดู Yu-Kuang Chu, "The Chinese Language", in An Introduction to Chinese Civilization. ed. by, John Meskill (New York, 1973) pp. 588-615.

²Charles O. Hucker, China's Imperial Past, (California, 1975) pp. 30-40.

³เลียง เสถียรสุด, ประวัติวัฒนธรรมจีน. (กรุงเทพฯ, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) หน้า 47-48.

สำคัญและมีอิทธิพลต่อชาวจีนจนถึงศตวรรษที่ 20 มีเพียง 3 สัทธิตเท่านั้นคือ สัทธิตของจื้อ สัทธิตเต๋า และลัทธินิชิธรรมนิยม

ลัทธิตของจื้อ¹

ขงจื้อมีชีวิตอยู่ในช่วงก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 5 โดยชอบเดินทางสอนไปตามดินแดนต่าง ๆ จริง ๆ แล้วคำสอนของขงจื้อที่แท้จริงเป็นอย่างไรไม่ชัดเจน เพราะขงจื้อใช้วิธีการสอน เช่นเดียวกับโสกราตีสคือการพูดคุยกับบรรดาสานุศิษย์ โดยมีได้บันทึกเป็นตัวอักษรไว้ คำสอนของขงจื้อในหนังสือชื่อ Analects ส่วนใหญ่จึงได้มาจากการบันทึกของบรรดาสานุศิษย์ และต่อมาได้มีการเพิ่มเติมเข้าไปอีก แม้ว่านักปราชญ์ในปัจจุบันได้พยายามแยกแยะว่าคำสอนส่วนไหนของขงจื้อที่จริงและส่วนไหนแต่งเติมเข้าไปได้เป็นจำนวนมาก แต่ก็ยังมีบางส่วนที่ยังเป็นข้อกังขาอยู่² สาระที่สำคัญของลัทธิตของจื้อซึ่งเน้นถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์ มีดังนี้ ผู้น้อยต้องเคารพและเชื่อฟังผู้ใหญ่ ในขณะที่เดียวกันผู้ใหญ่จะต้องมีเมตตากรุณาและยุติธรรมต่อผู้น้อย อาจกล่าวได้ว่าแนวความคิดของขงจื้อ เป็นแนวความคิดที่แสดงถึงการมองโลกในแง่ดี แต่มีอยู่สิ่งหนึ่งที่ลัทธิตของจื้อไม่สนับสนุนคือความก้าวหน้า ขงจื้อแนะนำว่าผู้ที่ต้องการจะพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นควรจะทำแต่ดีเป็นตัวอย่าง ไม่ควรจะทำอะไรใหม่³

แนวความคิดของลัทธิตของจื้อที่มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์จีนในสมัยต่อมาคือ

1. ลัทธิตของจื้อถือว่าครอบครัวเป็นหน่วยที่สำคัญที่สุดของสังคมซึ่งบุตรจะต้องมีความเคารพต่อบิดามารดา ความเคารพและความจงรักภักดีต่อบิดามารดานี้ถือเป็นหน้าที่ของบุตรอันดับแรก ส่วนบุคคลอื่น ๆ เช่น บุตร ภรรยา หรือผู้ปกครองถือเป็นอันดับรอง

¹ เพ็ชรี สุมิตร, ประวัติศาสตร์อารยธรรมจีน, (กรุงเทพฯ, 2518) หน้า 41-55.

² John Meskill, An Introduction to Chinese Civilization, (New York, 1973) p. 77.

³ Reischauer and Fairbank, op.cit., p. 70.

2. ลัทธิขงจื้อ เชื่อในเรื่องของชนชั้นในสังคมซึ่งมีอยู่ 5 ชั้นคือ บิดาสูงกว่าบุตร ผู้ปกครองสูงกว่าราษฎร สามีสสูงกว่าภรรยา และพี่สูงกว่าน้อง เฉพาะเพื่อนกับเพื่อนเท่านั้น จึงจะ เท่ากันได้

3. ลัทธิขงจื้อ เชื่อว่าถ้าผู้ปกครองดี สามารถทำให้ราษฎรมีความกินดีอยู่ดีได้ ราษฎรก็จะ เชื่อฟังและจงรักภักดีต่อผู้ปกครองคนนั้น ถ้า เมื่อโหรที่ประชาชนยากจนอดหยาก ก็เท่ากับว่าผู้ปกครองคนนั้นไม่ได้อยู่ในอาณัติแห่งสวรรค์¹ จึงสมควรที่จะถูกโค่นล้มได้

4. ลัทธิขงจื้อ เชื่อว่าอำนาจควรจะเป็นของผู้ที่ได้รับการศึกษาทางนี้ เท่านั้น แม้ว่าขงจื้อจะไม่เคยได้อำนาจตามที่ตัวเองต้องการแต่ขงจื้อ เชื่อว่าขงจื้อได้ทำหน้าที่อบรม บรรดาสาธุศิษย์ของตนให้ เป็นข้าราชการได้ และจากตำแหน่งนี้ก็จะ เป็นการก้าว เข้าสู่อำนาจ ในรัฐบาลนั้นเอง

เมื่อพิจารณาถึงผู้ปกครองที่จีนมีมานั้น มีผู้ปกครอง เพียงไม่กี่คนที่ปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรม ทำให้ศรัทธาต่อผู้ปกครองของผู้นิยมลัทธิขงจื้อ เสมอถอยลง แต่คนเหล่านี้ก็มีได้แสดง การต่อต้านอย่างรุนแรง เนื่องจากแนวความคิดของลัทธิขงจื้อที่ต้องจงรักภักดีต่อผู้ปกครองคอย จดรั้งจิตใจไว้ ดังมีเรื่องเล่าว่า² วันหนึ่ง เมืองขงจื้อพร้อมกับสาวกกลุ่มหนึ่งได้ เดินทางข้าม ภูเขา ในระหว่างทางได้พบกับผู้หญิงคนหนึ่งกำลัง เสรีา โศกเสียใจที่บุตรชายถูก เสือกัดตาย หญิงคนนั้นได้ เล่าให้ขงจื้อฟังว่าบิดาและสามีของเธอ ก็ถูก เสือกัดตาย เช่น เดียวกัน ขงจื้อจึง ถามว่าถ้าเช่นนั้นทำไม เธอจึงต้องมาทนอยู่ในที่นี้ หญิงคนนั้นก็ตอบว่าการที่เธอยอมทนอยู่ในที่นี้ยังดีกว่าที่เธอต้องทนอยู่ในที่ ที่ปกครองด้วยรัฐบาลที่กดขี่

¹Michael Loewe, Imperial China, (New York, 1969) pp. 84-85.

²ก. ฤๅณธ, (นามแฝง), แปลและเรียบเรียง "พระราชร้ายกว่าเสือ" ใน ปรัชญาชีวิตในสภามิตจีน, (กทม., 2530) หน้า 8.

ลัทธินิติธรรมนิยม¹

ลัทธินี้ เชื่อว่ามนุษย์นั้นโดยกำเนิดแล้วไร้ศีลธรรม การที่จะทำให้มนุษย์อยู่ในศีลธรรมนั้น ถ้าใช้วิธีให้ตัวอย่างการกระทำที่อยู่ในศีลธรรมย่อมไม่มีประโยชน์ วิธีเดียวที่จะแก้ไขได้คือการมีกฎหมายที่เข้มงวด หมายถึงการให้รางวัลเมื่อทำถูกและลงโทษเมื่อทำผิด ผู้ที่กระทำความผิดก็จะไม่กล้าทำความผิดอีก กฎหมายนี้จะใช้บังคับทุกคนโดยไม่มีข้อยกเว้น ฮัน ฟลือ แสดงความคิดเห็นว่า สำหรับกรณีผู้ที่ได้อยู่แล้วก็จะไม่ได้รับรางวัลอะไร เพราะกฎหมายจะต้องไม่มีข้อยกเว้น นอกจากนี้ ฮัน ฟลือ ยังกล่าวต่อไปอีกว่ารัฐบาลควรจะได้ประโยชน์จากประชาชนของตน เพราะต่อให้รัฐบาลได้อย่างไรประชาชนก็จะได้ผลลัพท์ที่จะรู้ได้ ต่อมา หลี่ ลือ² ได้แสดงความคิดเห็นต่อว่า นอกจากที่กล่าวมาแล้ว รัฐบาลก็ไม่ควรจะสนใจกับความยินดียุติของประชาชน เพราะ หลี่ ลือ คิดว่ารัฐบาลควรจะทำบริหารงานเพื่อผู้ปกครองเท่านั้นไม่ใช่เพื่อบุคคลทั่วไป ดังกล่าวว่า "ถ้าผู้ปกครองไม่บริหารประเทศเพื่อความพอใจของตนเองแล้วก็เท่ากับว่าผู้ปกครองนั้นตกเป็นทาสของประชาชนแทนที่จะได้รับใช้จักรวรรดิ" นอกจากนี้ ผู้นิยมในลัทธินิติธรรมนิยม เชื่อในเรื่องของอนาคต โดยคิดว่าควรจะพัฒนารัฐบาลให้เจริญมากขึ้นกว่าที่เป็นมาในอดีต

ลัทธิเต๋า³

ลัทธิเต๋าเชื่อในความกลมกลืนกับธรรมชาติ มนุษย์ควรจะมีชีวิตที่สนุกสนานและเรียบง่ายที่สุด ลัทธิเต๋ามีความเห็นตรงกับลัทธิขงจื้อในความ เหลวไหลของรัฐบาลในขณะนั้น แต่ต่างกันที่ว่าในขณะที่ลัทธิขงจื้อสนใจที่จะได้ตำแหน่งในรัฐบาล ลัทธิเต๋ากลับไม่สนใจ โดยคิดว่ามนุษย์เรานั้นควรที่จะสนใจเฉพาะเรื่องของตัวเองเท่านั้น ส่วนเรื่องรัฐบาลไม่ควรจะ

¹ เพ็ชรี สุมิตร, อ้างแล้ว, หน้า 63-66. และ เขียน อีรวิทย์, วิวัฒนาการการปกครองของจีน, (กรุงเทพมหานคร, 2517) หน้า 26-33.

² Meskill, op.cit., p. 38.

³ รังษี ฮันโสภา, อารยธรรมจีน, (ปัตตานี, 2521) หน้า 61-65.

ใส่ใจ และเมื่อทำเช่นนี้รัฐบาลก็จะได้ไม่สนใจเราเช่นเดียวกัน ดังมีเรื่องเล่าว่า กษัตริย์แห่งรัฐ ซึ่งปกครองดินแดนแห่งหนึ่งบนลุ่มน้ำแยงซีได้ส่งข้าราชการ 2 คนไปทาบถามนักปราชญ์ จวง ลี¹ ให้รับตำแหน่งระดับสูงในรัฐบาล ในขณะที่นักปราชญ์ จวง ลี กำลังนั่งตกปลา เมื่อข้าราชการ 2 ท่านนี้เอ่ยปากทาบถาม นักปราชญ์ จวง ลี ได้ตอบโดยไม่หันหน้ามามองว่า

"ข้าพเจ้าได้ข่าวว่ามีเต่าศักดิ์สิทธิ์ตัวหนึ่งซึ่งตายมา 3,000 ปีแล้ว กษัตริย์แห่งรัฐ ได้เก็บรักษาเต่านี้ไว้ในวิหารแห่งบรรพชน โดยการห่อผ้าใส่ไว้ในกล่อง ข้าพเจ้าขอลาท่านหน่อยเถอะว่าถ้าเต่าตัวนี้เลือกได้ระหว่างตายแล้วกระดูกได้รับการยกย่องสรรเสริญกับการมีชีวิตแต่ต้องอยู่ในโคลนจะเลือกสิ่งไหน"

ข้าราชการ 2 ท่านตอบว่า "มันคงจะอยากมีชีวิตอยู่มากกว่า"

นักปราชญ์ จวง ลี จึงตอบว่า "ท่านไปชะเถอะ เพราะข้าพเจ้าก็อยากจะเหมือนเต่าอยู่ในโคลนมากกว่า"

ในยุคต่อมาปรัชญาเต๋ามักจะเกี่ยวข้องกับคำรายา ความเชื่อทางศาสนาที่เป็นที่นิยมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน ผลทำให้เกิดศาสนาเต๋าซึ่งเชื่อในเทพเจ้าหลายองค์ นอกจากนี้ยังเชื่อในศิลปะการป้องกันตัวที่เรียกว่ากังฟู

¹Meskill, op.cit., pp. 31-32. และ ปานทิพย์ ประเสริฐสุข, ปรัชญาจีน, (กทม., 2525) หน้า 72-87.

²Reischauer and Fairbank, op.cit., pp. 74-75.

การรวมจีน

สงครามระหว่างนครรัฐได้ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ในที่สุดนครรัฐจีน¹ ก็ได้ชัยชนะเหนือนครรัฐอื่น ๆ กษัตริย์ผู้ปกครองได้ชื่อว่า จิ้น ซี ช่งเต้ ผู้เป็นกษัตริย์องค์แรกของราชวงศ์จิ้น อาณาจักรของพระองค์ครอบคลุมบริเวณลุ่มแม่น้ำเหลือง ลุ่มแม่น้ำแยงซี และบางส่วนของชายทะเลทางใต้จนสุดชายแดนต่อกับ เวียดนาม ราชวงศ์นี้ได้ประโยชน์จากการที่ได้มีการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ทั้งในด้านการคมนาคม ระบบเงินตรา ระบบการเขียน และอื่น ๆ แต่ต่อมาก็ต้องตกต่ำ เนื่องจากการที่จักรพรรดิได้นำระบบการบริหารงานของลัทธินิติธรรมนิยมมาใช้โดยมี หลี่ ลีอ เป็นนายกรัฐมนตรีคนแรก ซึ่งเชื่อว่าการรับใช้ประชาชนถือเป็นการกระทำที่โง่เขลาของรัฐบาล รัฐบาลนี้จึงแทนที่จะบริการประชาชนกลับเรียกร้องจากประชาชน ผู้ใดก็ตามที่ไม่สนองตอบนโยบายจะถูกลงโทษอย่างรุนแรง

ในช่วงการปกครองของ จิ้น ซี ช่งเต้ พระองค์ได้ทรงสั่งให้มีการ เชื่อมกำแพงที่นครรัฐแต่ละรัฐ² ได้สร้างขึ้น เพื่อไว้ป้องกันการรุกรานตั้งแต่สมัยก่อนการรวมประเทศ กำแพง เมือง เหล่านี้ เมื่อ เชื่อม เข้าด้วยกันแล้วได้กลายเป็นกำแพงที่ยาวที่สุดที่เรียกว่ากำแพงเมืองจีน

นอกจากนี้ จิ้น ซี ช่งเต้ ยังได้ลงโทษบรรดาผู้ที่เลื่อมใสในลัทธิขงจื้อ เพราะลัทธิขงจื้อ เชื่อว่ากษัตริย์ควรจะเป็นผู้มีคุณธรรม ถ้าหากกษัตริย์ปราศจากคุณสมบัติเช่นนั้นก็ไม่นับได้ว่าไม่อยู่ในอาณัติของสวรรค์³ ซึ่ง จิ้น ซี ช่งเต้ ได้ชื่อว่าเป็นกษัตริย์ที่เหี้ยมโหด สาเหตุหนึ่งมาจากการได้รับการยุแหย่จากขุนนางที่เลื่อมใสในลัทธินิติธรรมนิยมซึ่งกลัวว่าตนเองจะสูญเสีย

¹Ibid., p. 86-88. และ Meskill, op.cit. pp, 41-47.

²ได้แก่รัฐเยน เจ้า และ จิ้น รวมความยาวประมาณ 2,248 กิโลเมตร

³C.K. Yang, "The Role of Religion in Chinese Society", ed. by John Maskill, An Introduction, pp. 651-652.

อำนาจ ผลทำให้มีการ เหาทำลายหนังสือของลัทธิขงจื้อ และนักปราชญ์ในลัทธิขงจื้อก็ถูกประหารชีวิตจำนวนมาก¹

ราชวงศ์จิ้นมีอายุประมาณ 20 ปี สาเหตุของความเสื่อมส่วนหนึ่งมาจากการแก่งแย่งอำนาจของขุนนางเมื่อจิ้น ซี ซ่ง เต๋ เสด็จสวรรคตใน 210 ปีก่อนคริสต์ศักราช อีกสาเหตุหนึ่งมาจากการก่อความไม่สงบของประชาชน เนื่องมาจากการที่รัฐบาลสั่งให้คนกลุ่มหนึ่งมารายงานตัวต่อกองกำลังทหารในวันที่กำหนด ขณะที่เดินทางนั้นได้เกิดน้ำท่วมทำให้ถนนถูกตัดขาด เป็นผลให้คนกลุ่มนี้ไม่สามารถไปรายงานตัวให้ทันกำหนดวันได้ คนเหล่านี้รู้ดีถึงบทลงโทษที่ตัวเองจะต้องได้รับคือการประหารชีวิตสถานเดียว เมื่อตกอยู่ในสภาพที่ไม่มีอะไรจะต้องเสีย เช่นนี้แล้วคนกลุ่มนี้จึงตัดสินใจก่อความไม่สงบ

แม้ว่าราชวงศ์จิ้นจะสิ้นสุดลงแต่จิ้นก็ยังรวม เป็นหนึ่ง โดยมีกษัตริย์ปกครองต่อมาองค์แล้วองค์เล่า เป็นเวลาถึง 2,000 ปี ซึ่งในแต่ละราชวงศ์ที่สำคัญ ๆ มักจะมีวัฏจักรเหมือนกันคือ² เริ่มต้นด้วยการบริหารบ้านเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ต่อมาก็เริ่มเสื่อมลง เจ้าของที่ดินรายใหญ่ ๆ สามารถเลี่ยงภาษีได้และถึงแม้จะเก็บภาษีได้ ภาษีที่ได้ก็ถูกข้าราชการโกงไปภาษีส่วนใหญ่จึงได้มาจากชาวนาซึ่งไม่สามารถหลีกเลี่ยงการเสียภาษีได้เลย ด้วยเหตุนี้รายได้ของรัฐจึงต่ำลงและภาวะที่หนักในการเสียภาษีจึงตกอยู่ที่ชาวไร่ชาวนาผู้ยากจน ผลทำให้ชาวไร่ชาวนาบางคนต้องกลายเป็นโจรโดยที่รัฐบาลก็ไม่สามารถปราบได้ บ้านเมืองจึงเต็มไปด้วยความวุ่นวายและความทิวไทย ซึ่งสภาพเลวร้าย เช่นนี้จะแก้ไขได้ก็ด้วยการมีผู้นำในเมืองหลวงที่เข้มแข็งเท่านั้น ถึงแม้ว่าเมื่อพิจารณาอย่างกว้าง ๆ แล้วว่าการขึ้น-เสื่อมของแต่ละราชวงศ์จะมีลักษณะเหมือนกันดังกล่าวข้างต้นแล้ว แต่ในรายละเอียดย่อมมีสิ่งแตกต่างกันคือโครงสร้างของรัฐบาล เศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับสังคม

¹Meskill, op.cit., pp. 38-39.

²Reischauer and Fairbank, op.cit., pp. 114-118.

ราชวงศ์แรกภายหลังราชวงศ์ฉินคือ ฮั่น นำโดย หลิว บิง¹ ซึ่งเป็นผู้นำการ
โค่นล้มราชวงศ์ฉิน หลิว บิง ตั้งราชวงศ์ฮั่นใน 206 ปีก่อนคริสต์ศักราช กล่าวได้ว่า
ในขณะที่ราชสำนักของราชวงศ์นี้สนใจในลัทธิขงจื้อ โครงสร้างของรัฐบาลกลับอยู่ในแนว
นิติธรรมนิยม ราชวงศ์ฮั่นสูญเสียอำนาจในคริสต์ศตวรรษที่ 1 แต่ก็ฟื้นอำนาจขึ้นใหม่จนถึง ค.ศ.
220 เมื่อราชวงศ์ฮั่นหมดอำนาจลงรัฐบาลกลางก็หมดไปด้วย เป็นเวลาถึง 400 ปี เมื่อราชวงศ์
ฮุย (ค.ศ. 581-618) ขึ้นปกครองประเทศจีน แม้จะไม่นานแต่ก็ได้รื้อฟื้นอำนาจรัฐบาลกลางขึ้น
มาใหม่ ราชวงศ์ต่อมาคือราชวงศ์ถัง² (ค.ศ. 618-907) ซึ่งนับได้ว่าราชวงศ์นี้นำเงินไปสู่
ความเจริญสูงสุดทั้งทางด้านวัฒนธรรม ศิลปะ การประพันธ์และความมั่งคั่ง

ศาสนาพุทธเข้าสู่ประเทศจีน³

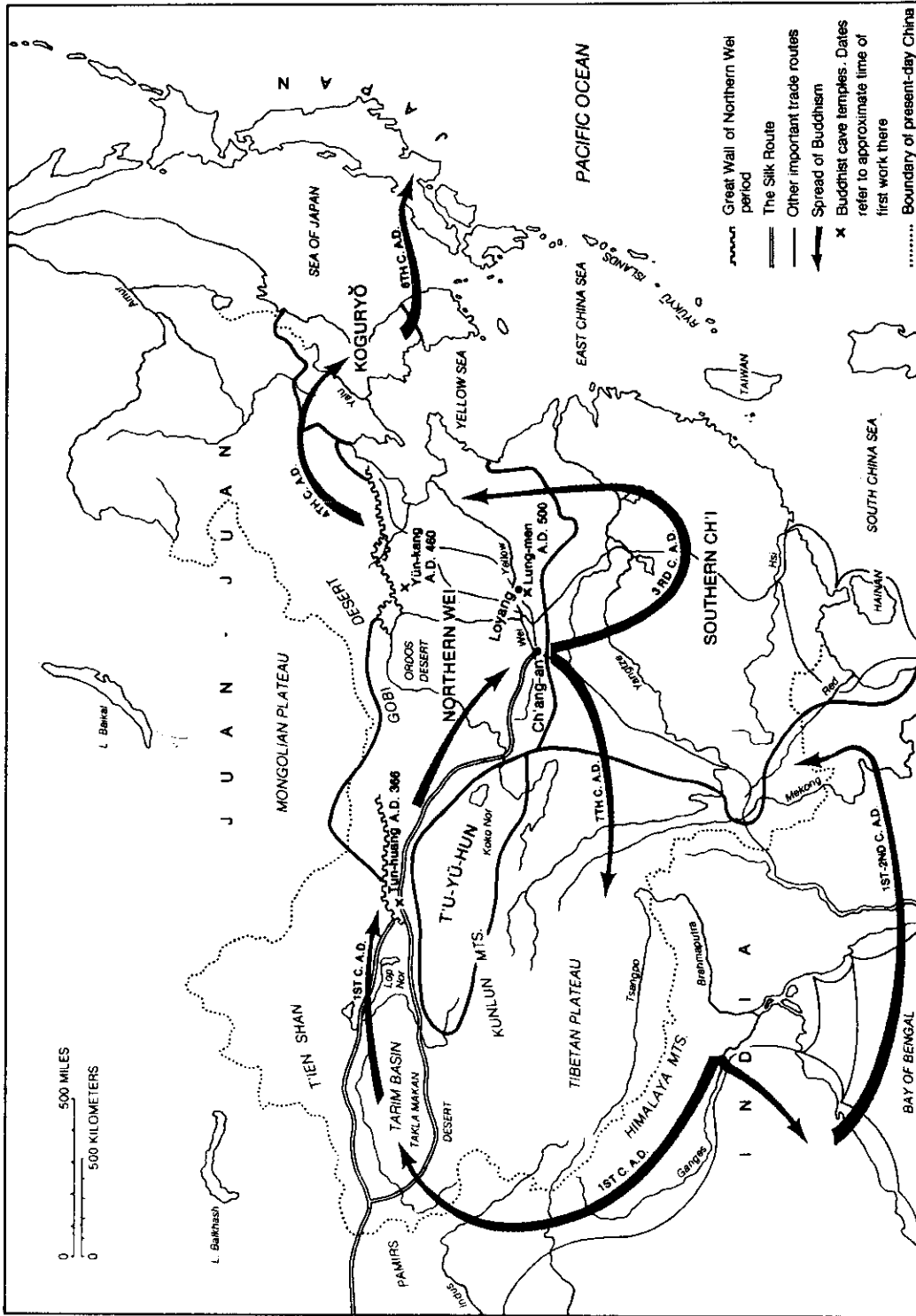
ศาสนาพุทธจากอินเดีย เข้าสู่ประเทศจีนในตอนปลายของราชวงศ์ฮั่น โดยสอนว่า
ชีวิตเป็นทุกข์ ทุกสิ่งในโลกต้องสูญสลาย มนุษย์ทุกคนต้องอยู่ในวัฏจักรของการเกิด แก่ เจ็บ
ตาย เมื่อตายไปแล้วก็จะกลับมาเกิดในรูปร่างใหม่ เพราะฉะนั้นมนุษย์ควรจะทำให้ตนเอง
หลุดพ้นจากวัฏจักรเหล่านั้น โดยการทำให้ตัวเองหลุดจากเครื่องพันธนาการต่อโลกทั้งปวงให้ได้
เมื่อตรัสรู้ได้แล้วผู้นั้นก็จะปราศจากความโลภ และ เข้าสู่ปรินิพพาน เช่นนี้จะทำให้ผู้นั้นไม่ต้อง
กลับมาเกิดใหม่ ศาสดาของศาสนาพุทธคือพระพุทธเจ้า ซึ่งเชื่อว่าพระองค์มระทับอยู่ในอินเดีย
ตอนเหนือประมาณ 500 ปีก่อนคริสต์กาล ศาสนาพุทธต่อมาได้แตกแยกเป็น 2 นิกาย⁴
นิกายแรกคือเถรวาทหรือหินยานซึ่ง เน้นในเรื่องของปัจเจกบุคคล เพราะเชื่อว่าแต่ละคนใน

¹Meskill, op.cit., pp. 40-41.

²Ibid., 85-101.

³Loewe, op.cit., pp. 100-102. และ Hucker, op.cit.,
pp. 207-220.

⁴ประภัสสร บุญระ เสรริฐ และคนอื่น ๆ, อารยธรรมตะวันออก, (กรุงเทพ
มหานคร, 2522) หน้า 354-358 .

ภาพที่ 1 ตำนานพุทธเจ้าสี่พระเวศน์

โลกนี้ควรจะพยายามทำตนให้หลุดพ้นจากความทุกข์ยาก

ต่อมาศาสนาพุทธได้แพร่หลาย เข้าสู่จีนและญี่ปุ่น เรียกนิกายนี้ว่ามหายานซึ่ง เน้นว่ามนุษย์จะหลุดพ้นได้จะต้องอาศัยการช่วยเหลือจากสิ่งภายนอก สัทธินี้วิจารณ์ลัทธิ เถรวาทว่า เห็นแก่ตัว เพราะ ใครก็ตามถ้าตรัสรู้ได้แล้ว เฉพาะคนนั้น เท่านั้นจึงจะมีสิทธิพบกับปรินิพพาน แต่ตามความ เชื่อของศาสนาพุทธลัทธิมหายานกลับ เชื่อว่า เมื่อมนุษย์ตรัสรู้ได้แล้วคนนั้นจะยังคง อยู่ในโลกนี้ในฐานะพระโพธิสัตว์ เพื่อช่วย เหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ดังนั้นพระโพธิสัตว์ยัง เปรียบเสมือน เทพ เจ้าที่ผู้นับถือในลัทธิมหายานกราบไหว้บูชา เพื่อขอพร

พระโพธิสัตว์ประทับบนสวรรค์ที่ถือว่า เป็นดินแดนแห่งความบริสุทธิ์ ผู้ตายไปแล้ว อาจจะไปเกิดใหม่ได้ และถ้าสามารถไปเกิดใหม่บนสวรรค์ได้ผู้นั้นจะหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก บนโลกนี้ทั้งปวงซึ่งก็คือการ เข้าสู่ปรินิพพาน แต่การ เข้าสู่ปรินิพพาน เป็นสิ่งที่ยากยิ่ง คนส่วนใหญ่ จึงมักสวดค้อนวอน เพื่อขอความช่วยเหลือ เหลือจากพระโพธิสัตว์

ในสมัยราชวงศ์ถังศาสนาพุทธ ลัทธิมหายาน เจริญรุ่งเรือง เป็นอันมาก แล้วค่อย ๆ เสื่อมลงแต่ก็ไม่สูญหายไปเลย¹ ส่วนมากจะ เข้าไปผสมผสานกับขนบธรรมเนียมต่าง ๆ ของจีน เช่น ชาวจีนบางคน เลื่อมใสในศาสนาพุทธ ในขณะที่บางคน เลื่อมใสในลัทธิขงจื้อ แต่ส่วนใหญ่ แล้วมักจะมี ความ เชื่อมผสมผสานกัน เพราะชาวจีนจะนับถือเทพเจ้าหลายองค์ซึ่งมีพระโพธิสัตว์ รวมอยู่ด้วย เทพเจ้าบางองค์อาจจะอยู่ในลัทธิ เต๋า ในขณะที่บางองค์ผสมผสานกันระหว่างลัทธิ เต๋ากับศาสนาพุทธ นอกจากนี้ยัง ได้ เห็นภาพนักปราชญ์ผู้ เชื่อในลัทธิขงจื้อ ผู้นั่งทำงานทั้งวัน เพื่อประ เทศชาติดังนักนิติธรรมนิยม แต่ เมื่อกลับบ้านแล้วนักปราชญ์ผู้นี้ อาจจะนั่งจิบ เหล้า แห่งคำประพันธ์ที่แสดงถึงอิทธิพลของลัทธิ เต๋าหรือศาสนาพุทธก็ได้

¹Reischauer and Fairbank, op.cit., pp. 170-176.

ราชวงศ์จิ่ง, หมิง

วัฒนธรรม เมืองของจีนเจริญสูงสุดในสมัยตอนปลายราชวงศ์ถัง ต่อถึงราชวงศ์จิ่ง (ค.ศ. 960-1279) โดยชนชั้นพ่อค้าสามารถประกอบกิจการงานได้ทั้งภายในประเทศและกับดินแดนทางแถบ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้¹ นอกจากนี้ยังเป็นครั้งแรกที่รัฐบาลจีนปกครองโดยบรรดาข้าราชการที่มีการศึกษาและนับถือลัทธิขงจื้อ แต่ในขณะที่ฝ่ายพลเรือนของจีนกำลังก้าวหน้า² ฝ่ายการทหารของจีนกลับเสื่อมลง³ เป็นผลให้ในช่วงปลายราชวงศ์จิ่งชนเผ่าเร่ร่อนได้อพยพลงทางใต้ของจีน และในที่สุดในปี ค.ศ. 1279 ชนเผ่ามองโกลภายใต้การนำของกุบไลข่านก็สามารถยึดจีนทั้งหมดได้ จีนจึงถูกผนวกเข้ากับอาณาจักรมองโกลซึ่งกินพื้นที่เกือบทั้งหมดของ เอเชีย ข้ามมองโกลปกครองจีนเกือบศตวรรษจนถึงปี ค.ศ. 1368 ชาวจีนได้ก่อการกบฏสามารถขับไล่ชาวมองโกลออกไปได้และได้ตั้งราชวงศ์หมิงขึ้น

ในการปกครองประเทศนั้น ราชวงศ์หมิงเป็นราชวงศ์ที่มีข้าราชการ เป็นนักปราชญ์ที่มาจาก การคัดเลือกตามวิธีการของขงจื้อมากที่สุด⁴ นักปราชญ์เหล่านี้จะต้องสอบผ่านข้อเขียน ทั้งในทักษะ เกี่ยวกับห้องสมุดและความรู้ เกี่ยวกับสมัยคลาสสิก นักปราชญ์เหล่านี้มักจะมีส่วนในการปกครองจีน (ตั้งแต่ราชวงศ์หมิงตอนต้นจนถึงศตวรรษที่ 19) แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าการที่จักรพรรดิจั้นมีนักปราชญ์ เหล่านี้ เป็นผู้ร่วมในการปกครองประเทศก็ช่วยให้พระองค์โหดร้าย และตามพระทัยตนเอง⁵ มากกว่าจักรพรรดิในราชวงศ์อื่น ๆ คือ ฮั่น, ถัง หรือจิ้ง เสียอีก

¹Ibid., pp. 211-221.

²Ibid., pp. 201-202.

³Ibid., pp. 198, 211 ศ. ที่ 8 การทหารของจีนเจริญสูงสุด แต่จากนั้นเริ่มเสื่อมจนถึงวาระสุดท้าย เมื่อต้องพ่ายแพ้ต่อกองกำลังของชาวป่าเถื่อนจากภาคเหนือในปี ค.ศ. 1279

⁴Ibid., pp. 304-306.

⁵Ibid., pp. 313-314.

ลัทธิขงจื้อ เน้นในเรื่องความสมดุลย์ ความจงรักภักดีและความไว้วางใจ แต่จริง ๆ แล้วจักรพรรดิในราชวงศ์หมิงมักจะใช้เทคนิคการปกครองแบบ “แบ่งแยกและปกครอง” โดยพระองค์ได้ทำการแบ่งแยกอำนาจที่สำคัญ ๆ ออกแก่พระองค์เท่านั้นที่ใช้อำนาจปกครองคนเหล่านั้นทั้งหมด ทั้งนี้เพราะพระองค์ทรงเกรงว่าถ้าคนเหล่านั้นมีอำนาจในบ้านเกิดของตนเองหรือปกครองดินแดนแห่งนั้นนานเกินไป คนเหล่านั้นอาจจะแสวงหาอำนาจเพื่อตนเองมิใช่เพื่อจักรพรรดิก็ได้

บรรดาผู้ปกครองตระหนักดีถึงการใช้อำนาจการที่นับถือลัทธิขงจื้อ เป็นเครื่องมือในการปกครองของรัฐบาล เพราะอาจมีข้าราชการที่ยึดมั่นในอุดมคติตามลัทธิขงจื้อ เกิดความสับสน และบางครั้งทำให้เกิดการขัดแย้งระหว่างกันและกันได้ ดังเช่นในปี ค.ศ. 1565 ข้าราชการที่รักความยุติธรรมผู้หนึ่งชื่อ ให่ จู๋¹ ได้มีหนังสือโต้แย้งการประพฤติดังที่ ไม่เหมาะสมของจักรพรรดิ ซึ่งมีผลให้พระองค์กริ้วมาก ให่ จู๋ ทราบดีว่าผลจากการกระทำของตนเองจะเป็นอย่างไร จึงได้เตรียมการเผด็จการไว้ โดยการซื้อโสเภณีและสิ่งเตรียมงานศพของตน ซึ่งการนี้ก็เป็นที่ไปตามที่เขาคาด ให่ จู๋ ถูกจับและทรมานเป็นเวลานานจนจักรพรรดิพระองค์นั้นสวรรคต ให่ จู๋ จึงถูกปล่อยเป็นอิสระ ข้อเท็จจริงนี้พิสูจน์ว่าแม้จักรพรรดิจะเป็นเผด็จการแต่ข้าราชการของพระองค์ค่อนข้างประนีประนอมมากกว่า

ในสังคมมีการแบ่งออกเป็นชนชั้น ประกอบด้วยชนชั้นสำคัญ 4 ชั้น คือ

1. นักปราชญ์ เป็นผู้ที่มีพร้อมด้วยความรู้และวัฒนธรรมจึงเหมาะที่จะปกครองชนชั้นอื่น ๆ
2. ชาวไร่ชาวนา มีหน้าที่ผลิตอาหาร ถ้าปราศจากชนชั้นนี้ก็จะไม่มีใครมีชีวิตอยู่ได้
3. ช่างฝีมือ มีหน้าที่ผลิตข้าวของเครื่องใช้ ชนชั้นนี้แม้ว่าจะสำคัญชนชั้นที่ 2 ไม่ได้แต่ก็มีความสำคัญ

¹Hucker, *op.cit.*, p. 306.

4. พ่อค้า เป็นชนชั้นที่ไม่ทำอะไรเลย ดำเนินชีวิตโดยการแลกเปลี่ยนสินค้าจากแห่งหนึ่งไปอีกแห่งหนึ่งเท่านั้น โดยสถานะที่แท้จริงแล้ว บรรดาพ่อค้าเหล่านี้มักจะได้รับความเคารพยกย่องจากสังคมเพราะความมั่งคั่ง แต่พ่อค้าเหล่านี้แทนที่จะต้องการให้อูฐของตนเองดำเนินรอยตามกลับชอบให้บุตรหลานของตนได้รับการศึกษาสูง ๆ เพื่อจะได้เป็นนักบวชผู้ซึ่งถือ เป็นชนชั้นปกครองประเทศ

ในด้านความสัมพันธ์กับต่างชาติ จักรพรรดิในราชวงศ์หมิงมักจะมีท่าทีไม่ค่อยเป็นมิตรต่อชาวต่างชาติ¹ อย่างกับจักรพรรดิในราชวงศ์ซ่ง ทำให้จำนวนพ่อค้าต่างชาติมีจำนวนน้อยกว่าในราชวงศ์ซ่งมาก นอกจากนี้ในสมัยราชวงศ์ซ่งได้มีการส่งทูตไปยัง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อเป็นการส่งเสริมการค้า แต่เมื่อมาถึงราชวงศ์หมิง จักรพรรดิมิได้ทรงสนพระทัยที่จะส่งเสริมการค้า เช่นนั้น จักรพรรดิของราชวงศ์หมิงในช่วงต้น ๆ ได้ทรงให้สร้างกองเรือที่ยิ่งใหญ่แล้วทรงส่งกองเรือเหล่านั้นไปยัง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้และข้ามมหาสมุทรอินเดีย ไปไกลถึงลังกาและแอฟริกาตะวันออกเฉียงใต้² แต่จักรพรรดิองค์ต่อมาให้ความสนพระทัยในโครงการนั้น เพียงไม่นาน³ ผลทำให้กองเรือเหล่านั้นหมดความสำคัญลง นอกจากนี้พระองค์ยังทรงห้ามไม่ให้พ่อค้าจีนคนใดสร้างเรือเดินสมุทรใหญ่ ๆ อีกด้วย

ความสัมพันธ์ของจีนกับดินแดนโพ้นทะเล เป็นไปในรูปของระบบบรรณาการ จีน เชื่อว่าประเทศของตนยิ่งใหญ่เหนือประเทศอื่น จึงปรารถนาให้ประเทศเหล่านั้นส่งบรรณาการให้ตน

¹Reischauer and Fairbank., op.cit., pp. 323-325.

²คาร์ริงตัน กู๊ดริคจ์, ประวัติศาสตร์จีน, แปลโดย ส. ศิวลักษณ์ (กท., 2515) หน้า 228-231. และ Reischauer and Fairbank, op.cit., pp. 321-325.

³เพ็ชรี จุมิตร, อ้างแล้ว, หน้า 171.

ภาพที่ 2 แมทธิโอ ริชชี กับ พอลซู

ภาพที่ 3 อัดัม ซอล ฟอน เบลล์

พ่อค้าต่างชาติตระหนักถึงข้อนี้จึงใช้นโยบายดังกล่าวเข้าหาจีน ซึ่งรัฐบาลจีนก็ได้ให้ความสนใจกับการค้ามากนัก เพราะสนใจแต่ระบบบรรณาการมากกว่า¹

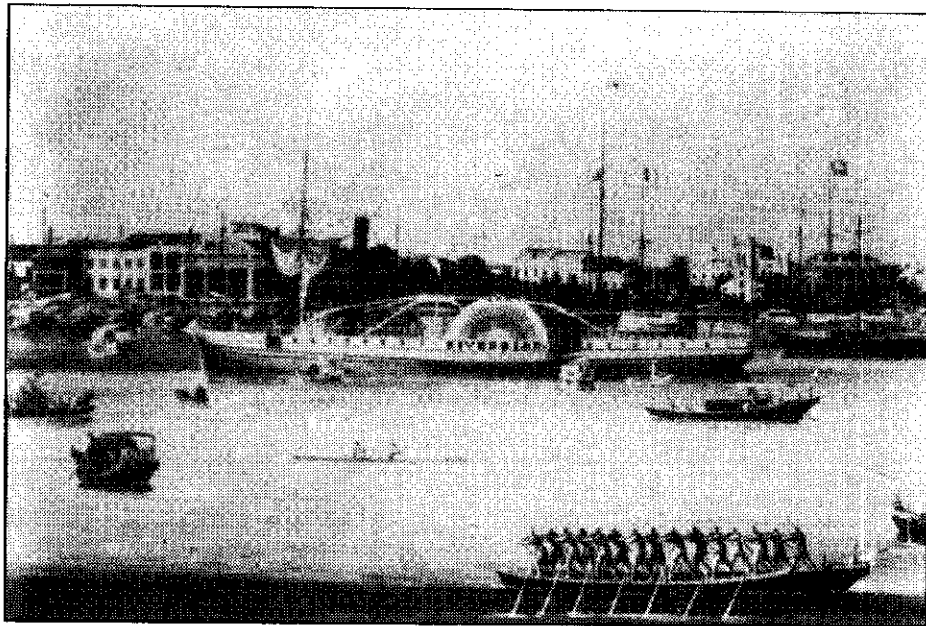
ไซครายอย่างยี่งที่เรือจากยุโรป เริ่ม เข้าจีนในสมัยนี้ซึ่ง เป็นสมัยที่จีนมีทัศนคติต่อการค้าและชาวต่างชาติในแง่ลบ เรือโปรตุเกส เริ่มแรกเข้าเทียบท่าจีนทางตอนใต้ในปี ค.ศ. 1514 และ เริ่มทำการค้าในขั้นพื้นฐาน ชาวจีน เห็นว่าชาวโปรตุเกส เป็นคนบ้าเถื่อน แปลกประหลาด มีภาษาและวัฒนธรรมที่แปลก ร่างกายมีกลิ่นเหม็น และยังไม่ค่อยแสดงความเคารพต่อกฎหมายจีนอีก

แต่ต่อมาโปรตุเกสก็สามารถตั้งฐานการค้าได้ที่เมืองมาเก๊า ซึ่งอยู่บนคาบสมุทรทางตอนใต้ใกล้เมืองกวางโจว คาบสมุทรนี้เป็นเสมือนที่กั้นแผ่นดินใหญ่จีนออกไป การติดต่อรหว่างจีนกับโปรตุเกสมี เฉพาะทางการค้าเท่านั้นจนถึงช่วงปี ค.ศ. 1580-1589 เมื่อ หมอสอนศาสนาคริสต์ชื่อแมทธิโอ รัชซี² ได้พยายามที่จะ เข้าไปในจีนแผ่นดินใหญ่จึงพยายาม เรียนรู้ภาษาจีน แต่งกายแบบชาวจีน รับขนบธรรมเนียมของจีนชั้นสูง และไม่คบหาสมาคมกับพ่อค้าโปรตุเกสที่มีชื่อเสียงไม่ตีในมาเก๊า ในที่สุดในปี ค.ศ. 1598 รัชซีก็ได้รับอนุญาตให้ เข้า เมืองปักกิ่งได้ เป็นระยะเวลาสั้น ๆ รัชซีอยู่ที่ปักกิ่งตั้งแต่ปี ค.ศ. 1601-1610 ที่ปักกิ่งรัชซีได้ เผยแพร่ศาสนาจนมีผู้คนในวังหันมานับถือศาสนาคริสต์จำนวนมากจนกระทั่งพระในศาสนาคริสต์ สามารถอยู่ประจำในวังได้ตั้งแต่สมัยรัชซี เป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม ผลกระทบต่อวัฒนธรรมจีน มีน้อยมาก

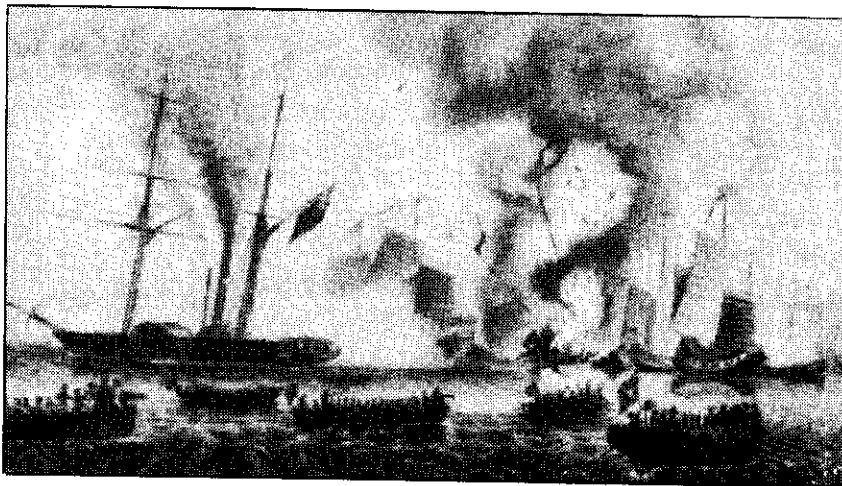
ในขณะที่อารยธรรมจีนในสมัยราชวงศ์ซ่ง เจริญถึงขีดสุดทั้งในด้านความมั่งคั่ง เทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ในสมัยราชวงศ์หมิง อารยธรรมจีนได้ เริ่ม เสื่อมลงมากจนน่ากลัว

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 169-172 และ สมบูรณ์ ธรรมครองอาคม, ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออก, กทม., 2524) หน้า 13.

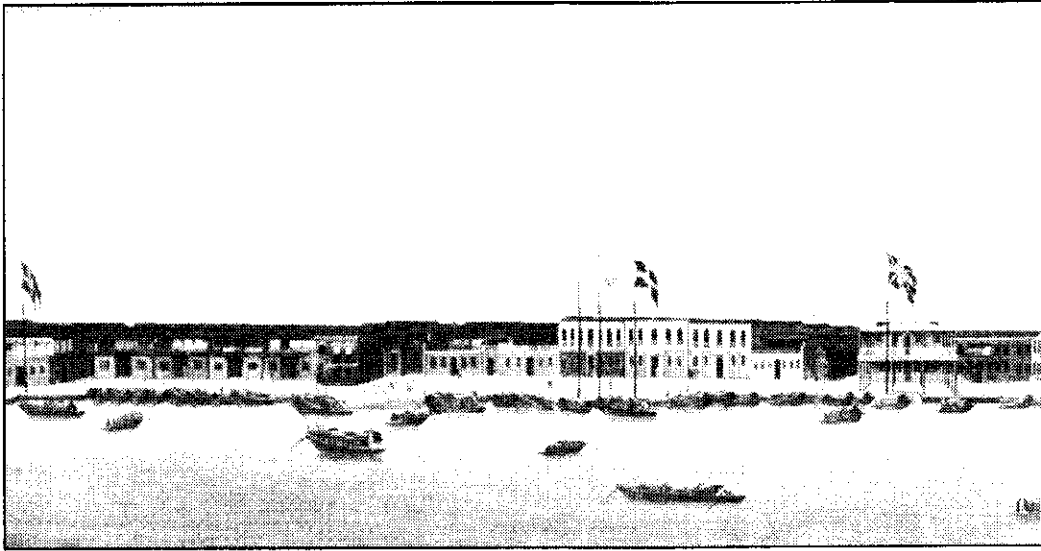
² บูตริคัจ, อ้างแล้ว, หน้า 250.

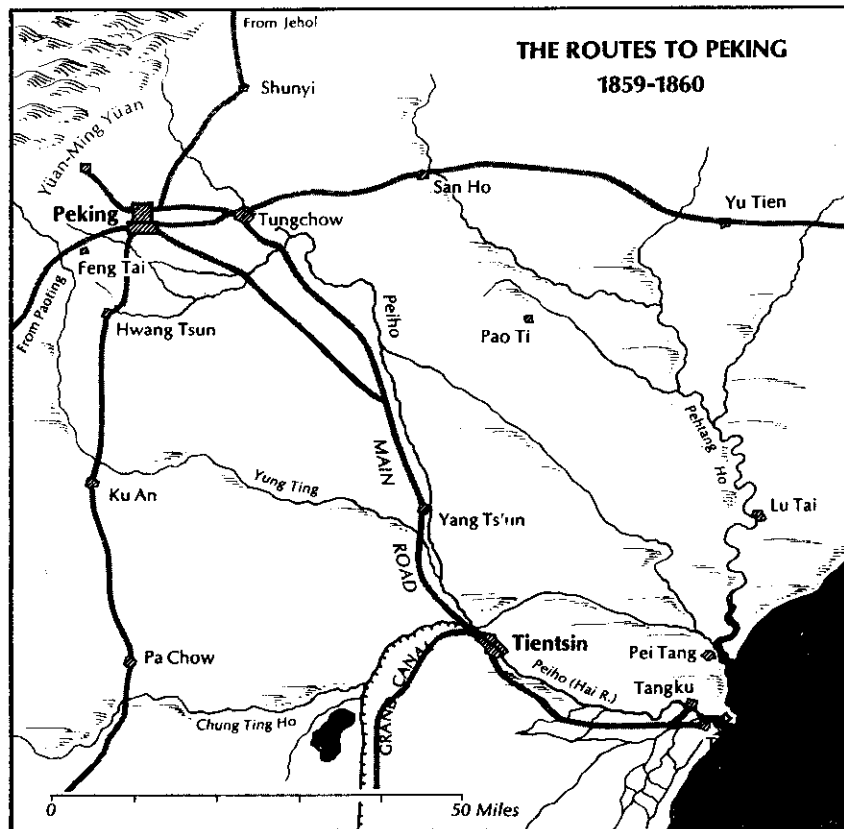
ภาพที่ 4 ทศนิยมภาพเมืองท่ากวางโจว

ภาพที่ 5 การสู้รบระหว่างกองทัพเรืออังกฤษกับจีน 7 มกราคม ค.ศ.1841

ภาพที่ 6 ภาพเมืองท่ากวางโจวที่สวยงาม

ภาพที่ 7 เส้นทางที่ตะวันตกใช้รุกรานจีนระหว่างปี ค.ศ. 1859-1860

กล่าวกันว่าสาเหตุมาจากหลายประการ¹ เช่น ความเสื่อมของชนชั้นพ่อค้า จำนวนสนธิสัญญา
กับชาวต่างชาติลดลง การที่นักปราชญ์สนใจเฉพาะ เรื่องสมัยคลาสสิกทำให้คนเหล่านี้ไม่สนใจ
กับเรื่องของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และโครงสร้างทาง เศรษฐกิจของจีนที่เปลี่ยนไป

ในที่สุดราชวงศ์หมิงเสื่อมไปเช่นเดียวกับราชวงศ์อื่น ๆ ชาวแมนจูซึ่งมีภูมิลำเนา
อยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พวกนี้ไม่ใช่ชาวจีนและมีอารยธรรมที่ด้อยกว่า ถือเป็นโอกาสใน
ช่วงที่รัฐบาลกลางของจีนเสื่อม สังก้าวตั้ง เข้ารุกรานผ่าน เข้ากำแพงเมืองจีนเข้ามา ในปี
ค.ศ. 1629 จากนั้นทำการปฏิรูประบบการ เมืองการปกครองและการทหารจน เข้มแข็ง
ซึ่งนำไปสู่การสถาปนาราชวงศ์ชิงขึ้นในปี ค.ศ. 1636 ต่อมาอีก 8 ปี เข้ายึดอำนาจการ
ปกครองจากราชวงศ์หมิง และในที่สุดในปี ค.ศ. 1681 ก็มีอำนาจเหนือแผ่นดินจีนโดยสมบูรณ์

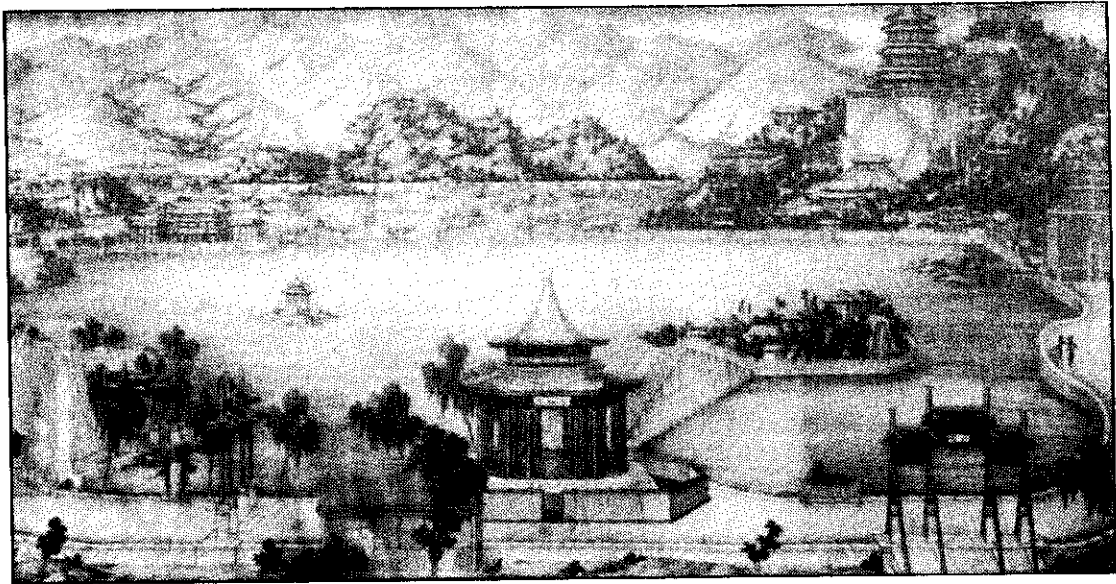
การบริหารประเทศและสังคมภายใต้การปกครองของราชวงศ์ชิง

ชาวแมนจู เข้ากับชาวจีนได้ดีกว่าชาวมองโกลและยังยอมรับวัฒนธรรมหลายอย่าง
ของชาวจีนด้วย² เพราะฉะนั้นถึงแม้ว่าจักรพรรดิแห่งราชวงศ์ชิงจะ เป็นแมนจูแต่ภาษาที่ใช้
บริหารประเทศก็เป็นภาษาจีนและข้าราชการชั้นสูงหลายคนก็เป็นชาวจีน

ตั้งแต่อดีตมาแล้วที่จักรพรรดิต่าง ๆ ต่างมีความกลัวว่าถ้าข้าราชการคนใดมี
อำนาจมาก วันหนึ่งก็อาจจะตั้งตน เป็นปฏิปักษ์ต่อราชบัลลังก์ได้ ซึ่งก็เป็นความจริงดังที่เกิดขึ้น
กับชาวแมนจูที่เข้าปกครองประเทศ เนื่องจากชาวแมนจูได้แต่งตั้งให้ชาวจีนที่ เข้าร่วมกับตน
หลังจากที่ได้ชัยชนะแล้วชาวจีน เหล่านี้ก็ได้รับแต่งตั้งให้มีตำแหน่งสำคัญ ๆ ซึ่งต่อมาได้มี

¹ มาดยา อิงคนารถ และคนอื่น, อารยธรรมตะวันออก, (กทม., 2522)
หน้า 196-198.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 198-200.

ภาพที่ 8 พระราชวังฤดูร้อนในสมัยราชวงศ์ชิง

ภาพที่ 9 บรรดาทาสที่ถูกจับกุม

ข้าราชการ 3 คนก่อการกบฏในปี ค.ศ. 1673 เรียกกบฏ 3 ขุนนาง¹ ชาวแมนจูต้องใช้เวลาถึง 8 ปีในการปราบกบฏลงได้ จากบทเรียนครั้งนี้กษัตริย์แห่งราชวงศ์ชิงจึงเริ่มระมัดระวังไม่ให้ชาวจีนมีอำนาจมาก

อาณาจักรจีนภายใต้ราชวงศ์ชิงขยายตัวได้อย่างกว้างขวางอย่างที่ไม่เคยมีราชวงศ์ใดเคยทำมาก่อน ทางภาคตะวันตกไกลไปถึง เอเชียกลาง ทางภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือได้ แมนจู เรียกว่ามองโกลเลีย รวมทั้งมณฑลซินเกียงและทิเบตทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือ และภาคตะวันตกเฉียงใต้ แผ่นดินนี้ประกอบไปด้วยคนจีน เป็นส่วนใหญ่ และผู้ที่ไม่ใช่ชาวจีนโดยเฉพาะตามชายแดนอีกจำนวนไม่น้อยเช่นกัน ชาวแมนจูที่เข้าไปในแผ่นดินมีจำนวนร้อยละ 2² ของพลเมืองทั้งหมดของประเทศ

¹ขุนนาง 3 คนที่เคยมีส่วนช่วยกองทัพแมนจูเข้าครอบครองแผ่นดินจีน รวมทั้งการปราบกบฏผู้จงรักภักดีต่อราชวงศ์หมิง ต่อมาสะสมกำลังและก่อการกบฏต่อราชวงศ์แมนจู ขุนนางทั้ง 3 คนได้แก่ นายพลหู ชันกั๋ว แห่งมณฑลยูนนาน เป็นกบฏที่ใหญ่ที่สุด มีกองกำลังถึง 100,000 คน ส่วนอีก 2 คน ได้แก่ นายพล ชาง โท-สี และนายพล เค็ง ซี-เมา อดีตผู้นำกองทัพแห่งมณฑลเหอหลิวตุง ต่อมานายพลชางได้รับการแต่งตั้งให้ไปคุมมณฑลกวางตุ้ง ส่วนนายพลเค็งไปคุมมณฑลฟูเกี้ยน ทั้ง 2 นายพลมีกองกำลังประมาณทัพละ 20,000 คน รัฐบาลแมนจูใช้เงินถึง 20 ล้านตำลึงในการปราบกบฏ 3 ขุนนางนี้ และใช้เวลาถึง 8 ปี (ค.ศ. 1673-1681) ดู Immanuel C.Y. Hsu, The Rise of Modern China, (New York, 1970), p. 38.

²มาตยา อิงคนารณ, อ้างแล้ว, หน้า 204.

การบริหารรัฐบาลอยู่ในรูปของการตั้งอำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง ข้าราชการตามหัวเมืองจะเป็นคนของรัฐบาลกลางซึ่งจะต้องสอบผ่านการคัดเลือกตามแนวความคิดแบบขงจื้อ¹ แต่ระบบการบริหารงานนี้ไม่รวมถึงระดับมณฑล เพราะฝ่ายปกครองในมณฑลซึ่งแต่งตั้งโดยพระมหากษัตริย์จะเป็นผู้บริหารงานโดยอาศัยคนท้องถิ่น ซึ่งที่สำคัญที่สุดคือกลุ่มที่เรียกว่าผู้ดีหรือผู้คงแก่เรียน กลุ่มผู้ดีนับได้ว่าเป็นผู้ที่มีการศึกษาระดับหนึ่งที่สามารถสอบผ่านการคัดเลือกในระดับต่ำได้ โดยปกติแล้วจำนวนของกลุ่มนี้มักจะมีจำนวนมากกว่าข้าราชการประจำ

ในการบริหารงาน จักรพรรดิมักจะไม่ใช่นโยบายความใกล้ชิดส่วนตัว เช่น การเป็นญาติ เพื่อนร่วมรุ่น การเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน โดยจักรพรรดิมักจะไม่ได้แต่งตั้งให้ข้าราชการไปดำรงตำแหน่งที่สำคัญ ๆ ในถิ่นตนเอง² เพราะคนเหล่านี้มักมีความสัมพันธ์ส่วนตัวกัน แต่ถึงกระนั้นก็ไม่อาจบ่งชี้ได้สำเร็จ การบริหารงานยังคงเป็นดังที่จักรพรรดิหวาดกลัว ความผูกพันของข้าราชการระดับต่าง ๆ ก็มักมาจากความสัมพันธ์ใกล้ชิดส่วนตัว ครอบครัว หรือ การศึกษา การแต่งตั้งขึ้นสู่ตำแหน่งสูง ๆ ส่วนหนึ่งมาจากสาเหตุนี้

ในช่วงศตวรรษที่ 19 เมื่อราชวงศ์ชิงอ่อนแอลงและข้าราชการเริ่มคอร์รัปชันและหย่อนยาน กลุ่มพวกผู้ดีก็เริ่มเป็นอิสระจากรัฐบาลกลาง สำหรับในด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น กลุ่มผู้ดีมักจะมีความสัมพันธ์กับคนในชั้นเดียวกับในเมืองอื่น ๆ มากกว่าจะมีความสัมพันธ์กับบรรดาชาวไร่ชาวนา ซึ่งเป็นเพื่อนบ้านกัน สาเหตุสำคัญเป็นเพราะกลุ่มผู้ดีใช้ภาษาเดียวกันที่เรียกว่าภาษาสำหรับนักการศึกษา ซึ่งเป็นภาษาที่วรรณคดีและนักปราชญ์ใช้เท่านั้น บรรดาชาวไร่ชาวนามักใช้ภาษาท้องถิ่นซึ่งแตกต่างกันไปแต่ละแห่ง

¹ เลียง เสถียรสุด, อ้างแล้ว, หน้า 238-239. และ เขียน อีรวีทย์ อ้างแล้ว, หน้า 62-68.

² Reischauer and Fairbank, op.cit., p. 300.

การ เปลี่ยนชนชั้นอาจทำได้ ถ้าบุตรหลานของบรรดาชาวไร่ชาวนาได้รับการศึกษาสูง เขาก็อาจได้รับการ เลื่อนชั้นให้อยู่ในชนชั้นผู้ดีซึ่งต่อไปก็คือผู้ปกครอง และในขณะที่เดียวกันลูกหลานของกลุ่มผู้ดีก็อาจตกลงมาอยู่ในชนชั้นธรรมดาได้ แต่ลักษณะนี้ไม่ได้หมายความว่าช่องว่างระหว่างชนชั้นมีน้อย เพราะจริง ๆ แล้วผู้ที่เกิดมาในชนชั้นที่สูงกว่าคนอื่นมักจะยึดมั่นในชนชั้นของตน

ในด้านความมั่งคั่งนั้น กลุ่ม เจ้าของที่ดินและข้าราชการมักจะใช้ชีวิตอย่างฟุ่มเฟือยในขณะที่บรรดาชาวไร่ชาวนาอยู่อย่างอดอยาก กล่าวได้ว่าสภาพความเป็นอยู่ของบรรดาชาวไร่ชาวนาอยู่ในสภาพที่แย่มากในศตวรรษที่ 18 ซึ่งนับ เป็นช่วง เจริญสูงสุดของราชวงศ์ชิง ยังในปีต่อ ๆ มาสภาพความเป็นอยู่แย่มากขึ้น เนื่องจากจำนวนประชากรที่ล้นความล้ำสมัยของ เทคโนโลยี และปัญหาคอร์รัปชัน

ในด้านจิตใจนั้น ชาวจีนกลัวมากกับการ เสียหน้าในสังคม ด้วยเหตุนี้ชาวจีนจึงไม่พยายามทำให้คนอื่นต้อง เสียหน้าเพราะตนเอง แต่ก็เป็นที่ประหลาดใจว่าในขณะที่ชาวจีนเป็นผู้ที่ยิ่งในศักดิ์ศรีของตนเองมาก ผู้ที่มีตำแหน่งสูง กลับต้องแสดงความเคารพต่อองค์พระจักรพรรดิโดยไม่เพียงแต่โค้ง เท่านั้นกลับต้องหมอบกราบลงกับพื้น เลยทีเดียว

ในด้านสถาบันครอบครัวนั้น ความจงรักภักดีต่อครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวของฝ่ายสามี เป็นสิ่งจำเป็นในสังคมชาวจีนการไม่มีบุตรชายถือ เป็นความหายนะของครอบครัว เพราะจะไร้ผู้สืบตระกูล ไม่มีลูกหลานดูแลตนเองยามแก่ และเมื่อตนเอง เสียชีวิตก็จะมีใครทำพิธีงานศพให้ การแต่งงานนั้นมิใช่การตั้งครอบครัวใหม่ เพราะฝ่ายหญิงมักจะมาอยู่กับบิดามารดาหรือพี่ชายในกรณีที่มีบิดามารดาของฝ่ายชาย เสียชีวิตไปแล้ว ดังนั้นลูกผู้ชายจะมีหน้าที่จะต้องจงรักภักดีต่อตระกูลของตนมากกว่าต่อภรรยา โดยทั่วไปแล้วลักษณะเช่นนี้มักจะ เป็นกับตระกูลที่มั่งคั่ง สำหรับผู้ที่ไม่มีฐานะก็มักจะ ต้องไปตั้งครอบครัวตนเอง เนื่องจากสภาพ

แวดล้อมบังคับ ในการหาคู่ในสังคมจีนมักจะเป็นการจัดหาให้¹ ดังนั้นคู่บ่าวสาวจึงมักจะ
แปลกหน้าต่อกันหรือไม่ก็ เพื่อจะพบกันในวันแต่งงาน เป็นครั้งแรก

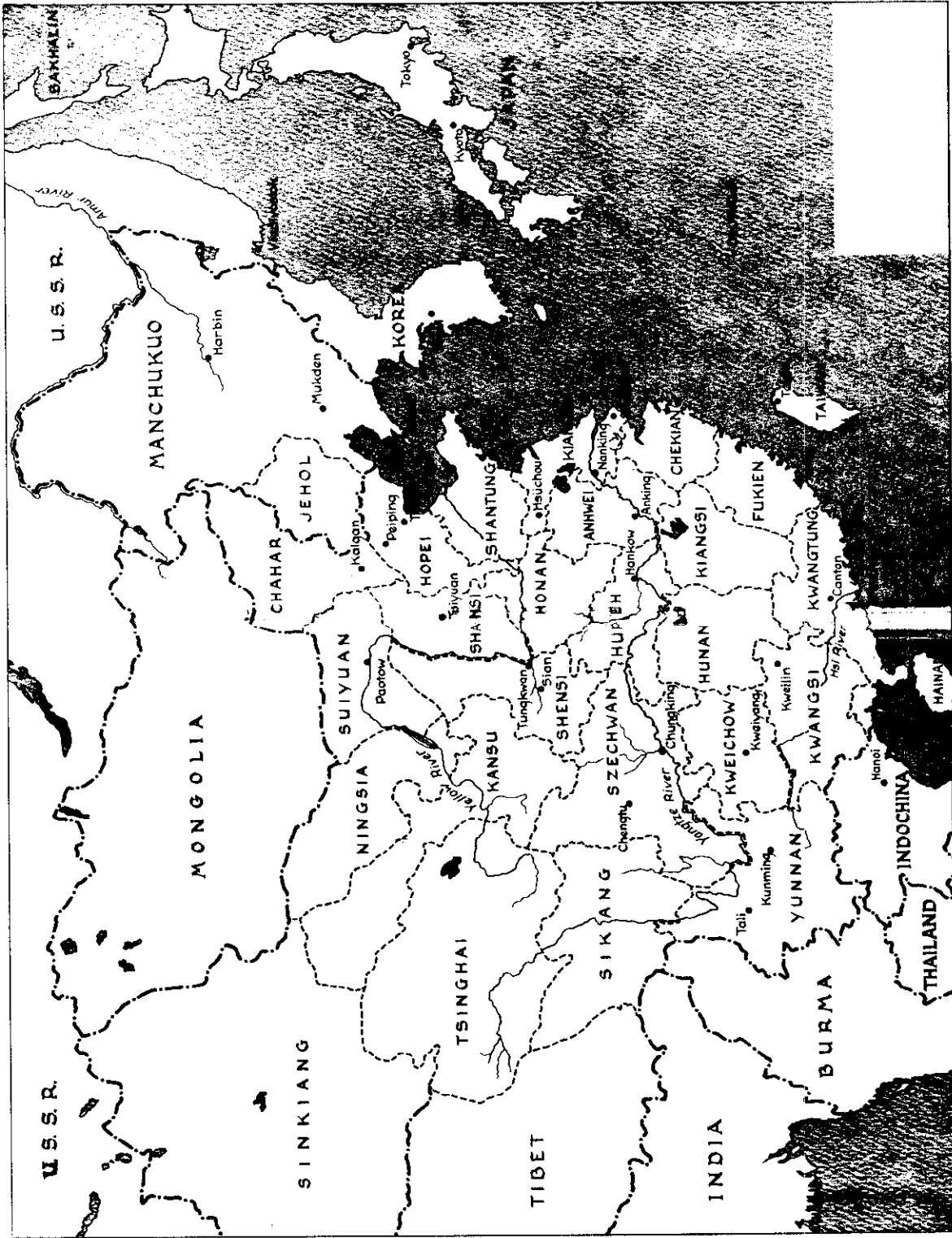
จากสภาพข้างต้นจึงกล่าวได้ว่าสถานภาพของผู้สูงอายุนั้นจะสูงกว่าของผู้
สถานภาพของสามีจะสูงกว่าภรรยา ผู้ที่มีสถานภาพต่ำที่สุดคือ เด็กผู้หญิงซึ่งอาจจะถูกฆ่าหรือ
ไม่ก็ปล่อยให้ตายถ้าครอบครัวนั้นไม่ต้องการ เด็กคนนั้น ผู้หญิงนั้น เมื่อ เป็น เด็กมักจะให้มีการรััด
เท้า² เพื่อไม่ให้เท้าโต ทั้งนี้เพื่อจะได้ดึงดูดความสนใจของผู้ชาย เมื่อ เป็นสะใภ้ก็อาจถูก
คนอื่น ๆ โดยเฉพาะแม่สามีใช้งานอย่างหนัก สถานะของผู้หญิงจึงมักจะถูกมองว่า เป็นสมบัติ
ของครอบครัวมากกว่าจะได้รับยกย่องในฐานะภรรยา เมื่อ เป็น เช่นนี้จึงอาจมีการซื้อ
ขายผู้หญิง เพื่อให้ เป็นภรรยาของลูกชายในครอบครัวหนึ่ง และถ้าหากพบว่าผู้หญิงที่ซื้อมานั้น
ไม่สามารถให้สิ่งที่ครอบครัวนั้นต้องการ หญิงนั้นก็อาจถูกขายทอดต่อไปอีกก็ได้

ด้วยเหตุนี้ผู้หญิงจึงพยายามหาทางทำให้ตนเองมีอำนาจให้ได้โดยอาศัยความสัมพันธ์
กับสามี แต่ก็ เป็นการลำบาก เพราะจากการที่ลักษณะของการแต่งงาน เกิดจากการจัดการ
และลูกผู้ชายต้อง เคารพบิดามารดา โดยทั่ว ๆ ไปจึงมัก เห็นภาพของสะใภ้ที่ต้องอดทนต่อแม่
สามีจนกว่า เธอจะได้ เป็นใหญ่ ซึ่งอาจ เนื่องมาจากสามีของเธอได้กลายเป็น ผู้ที่มีความสำคัญ
ต่อครอบครัว และ เมื่อสามีของเธอ เป็นหัวหน้าครอบครัว เธอก็จะกลายเป็น ผู้ที่ปกครองคนอื่น ๆ
ในช่วงนี้ เอง เธอก็อาจจะปฏิบัติต่อคนอื่นในลักษณะที่ เธอได้รับการปฏิบัติมา

ในศตวรรษที่ 19 แทบไม่มีใครจะคาดคิดเลยว่าหลังจากการ เสื่อมของราชวงศ์
ชิงแล้วได้เกิดการ เปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงในด้าน โครงสร้างและอารยธรรมของจีน ซึ่ง
จะได้กล่าวต่อไป

¹ หงอิ้ง, "การแต่งงานจีนจากการแต่งงานแบบคลุมถุงชนถึงการแต่งงานโดยเสรี",
ใน ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์สาธารณรัฐประชาชนจีน, สำนักพิมพ์เบญจมิตร, บรรณาธิการ
แปล, (กรุงเทพฯ, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) หน้า 220-235.

² Reischauer and Fairbank, op. cit., pp. 224-225.

ภาพที่ 10 แผนที่ประเทศจีนในขณะที่ญี่ปุ่นยึดครอง

